

Глигор Бишев

генерален извршен директор на
Стопанска банка - Скопје

Поголем раст со помалку кредити

Целта на банките не е да ги продаваат хипотеките за да ги наплатуваат кредитите, туку претпријатијата да имаат моќ да ги сервисираат од своето редовно работење. За жал, прогнозите за раст на приходите во наредните 12 до 15 месеци не се оптимистички и тоа прави кредитирањето на банките да биде воздржано и конзервативно

Разговараше Ида Протугер

На одржаното акционерско собрание пред една недела Стопанска банка објави дека во првиот квартал од годинава банката остварила добивка од 4,5 милиони евра, што е за 30 отсто повеќе отколку во истиот период лани. Извршниот директор на Стопанска банка, Глигор Бишев, ги оценува овие податоци како одличен успех, но со оглед на големата неизвесност што ја носи кризата со економијата во еврозоната, смета дека тој тренд ќе забави и на крајот на годината очекува добивката пред оданочување да биде нешто поголема од лани. Предупредува дека нема голем притисок за најмасовно задолжување на граѓанинот без економски расип што носи и поголеми доходи. Истиот тренд е и кај компаниите. Бишев очекува годинава главно побарувачката за кредити да биде за обртни средства, а не за нови инвестиции.

Стопанска банка минатата година оствари добивка пред оданочување од 10,2 милиона евра, а за годинава е планирано профитот да биде 12,5 милиони евра. Во првиот квартал од годинава, вкупната актива на банката, во однос на 31 декември 2011 година, се зголеми за 2 отсто, или на годишно ниво тоа би било околу осум отсто. Стабилноста на банката и капиталната сила остануваат високи, исто така, и ликвидноста. Се разбира, се отвори процес на приспособување на каматните стапки во банкарскиот сектор, што ќе продолжи до крајот на годината, се разбира, доколку амбиентот на стопанисување значително не се влоши, а на тој план индикаторите не се охрабрувачки. Еврозоната, која е најважен трговски партнер на Македонија, официјално е во рецесија, економската активност во земјата е забавена, задолженоста на компаниите се зголемува, а нивната профитабилност се намалува. Банките, вклучително и Стопанска банка, ги следат овие движења и во таа насока ќе ја коригираат својата деловна стратегија за 2012 година.

2 Рековте дека ги следите сигналите на НБРМ. Дали преку намалување на каматите на штедните влогови или и на кредитите?

Г Тоа е паралелен процес. Не може да се намалат каматите за кредитите, ако претходно не се намалат каматите за штедните влогови. Каматите на кредитите се детерминирани од каматите за депозитите, затоа што штедачите практично кажуваат по која цена сакаат да се откажат од трошењето и тоа да го одложат за некој нареден период, а таа заштеда, преку банките, да ја отстапат на кредитокорисниците, без оглед дали тие се пласирани кај компаниите или кај населението. Треба да следи процес на натамошно намалување на каматните стапки, но тоа ќе зависи од приливот на девизи од странство, од стабилноста на девизниот курс, степенот на вработеноста и, се разбира, од степенот на профитабилност на македонските компании, кој не е охрабрувачки во првите четири месеци од годинава.

2 П: Ако велите дека не се охрабрувачки податоците за профитабилноста на македонските компании, тогаш каде би ги насочиле кредитите, кај нив или кај населението?

Г - Очекуваме во 2012 година кредитната активност кон компаниите да расте побргу од кредитирањето на населението, затоа што основен предуслов да се зголеми вработеноста во македонската економија е компаниите да се реструктурираат, да отворат нови работни места, за да се зголемат доходите и населението да може да се задолжува. Но, иако споредено со високоразвиените земји долгот на населението е околу 18 отсто од БДП, имајќи ги предвид нивото на приходи и учеството на каматните расходи и отплатата на кредитите во доходот на населението, тој е приближно на ниво како во високоразвиените земји. Тоа е така затоа што нивото на просечните приходи во Македонија е значително пониско во однос на она во развиените земји. Значи, границата до која населението ќе може понатаму да се задолжува без да има раст на доходите и без да има економски раст, всушност, станува ограничувачки фактор.

2 Дали оваа констатација може да се „преведе“ и кај задолженоста на земјата. Јавниот долг не е голем според меѓународните стандарди, но таа споредба станува несоодветна ако не се земат предвид некои клучни домашни фактори,

ГРАНИЦАТА ДО КОЈА НАСЕЛЕНИЕТО ЌЕ МОЖЕ ПОНАТАМУ ДА СЕ ЗАДОЛЖУВА БЕЗ ДА ИМА РАСТ НА ДОХОДИТЕ И БЕЗ ДА ИМА ЕКОНОМСКИ РАСТ, СТАНУВА ОГРАНИЧУВАЧКИ ФАКТОР

односно моќта на отплата на долговите на државата според економскиот раст?

Во принцип, задолжувањето е распределба помеѓу сегашната и идната потрошувачка. Доколку денеска се задолжувате, односно трошите повеќе во однос на вашиот расположлив доход, тоа значи дека во еден иден период вие ќе мора да штедите, односно да трошите помалку од вашиот расположлив доход за на крај да се постигне рамнотежа. Вашето буџетско ограничување всушност е рамка на вашето долгорочно трошење. Се разбира, ова е само во релативна смисла на зборот, затоа што во одреден временски период, доколку економијата расте, доходите се зголемуваат и во релативна смисла вашата задолженост опаѓа. И обратно, доколку доходите растат побавно од стапката на вашето задолжување, тогаш вашата задолженост релативно ќе се зголемува. Кога носиме одлуки за задолжување, ние не сме свртени кон минатото, туку кон иднината и, по правило, проценуваме дали тоа задолжување ќе ги зголеми нашите идни доходи. На пример, ако станува збор за компанија, се проценува дали преку задолжувањето ќе се зголеми нејзината профитабилност или не. Банките, по правило, не одобруваат кредити на компанија ако новиот кредит не доведе до зголемување на нејзините приходи. Оттука, банките се многу внимателни од аспект на тоа кој ќе биде изворот на отплата на кредитот. На пример, компаниите доаѓаат кај нас и велат ние имаме голема хипотека, зошто не

добиваме кредити? Но, целта на банките не е да ги продаваат хипотеките за да ги наплатуваат кредитите, туку претпријатијата да ги сервисираат од своето редовно работење. За жал, прогозите за раст на приходите во наредните 12 до 15 месеци не се оптимистички и тоа прави кредитирањето на банките да биде воздржано и конзервативно. Меѓутоа, и во тие услови, растот на кредитирањето на банките се предвидува да биде од осум до 10 отсто, што е значително повисоко од земјите во регионот и во еврозоната.

2 Релаксирањето на монетарната политика, според НБРМ, е со цел да се зголеми кредитирањето, но самиот велите дека паѓа моќта на компаниите да ги враќаат долговите, има малку здрави проекти. Колку тогаш овие мерки ја погодуваат профитабилноста на банките?

Со новите мерки НБРМ вели дека еден дел од трошоците на работење, а тоа е каматната стапка, ќе бидат пониски. Тоа го отвора прашањето дали таа пониска камата е прифатлива за штедачите. Ако каматите се намалат значително, штедачите наместо да го одложуваат своето трошење може да речат сега ние ќе трошиме, со што ќе се намалат депозитите и за кредитокорисниците може да нема доволно расположливи средства. Значи, овој процес мора да се движи со одредена динамика и да ги респектира, како интересите на штедачите, така и интересите на кредитокорисниците. Ако се направи

Каматите не се ограничувачки фактор за инвестициски циклус на компаниите, туку во прашање се многу други фактори, како подобрување на инфраструктурата, поевтина енергија, пристап до гас и поедноставување на административните процедури.

споредба со искуствата на меѓународен план, ниту еден инвестициски проект не започнува со реализација ако стапката на поврат на средствата не е над 18 отсто. Имајќи предвид дека македонските каматни стапки се движат од 6 до 8 отсто годишно, тие не се ограничувачки фактор за инвестициски циклус на компаниите, туку во прашање се многу други фактори. За инвестициски циклус е потребно реструктурирање на реалниот сектор, зголемување и подобрување на инфраструктурата, односно многу подобри и брзи патишта, железница, поевтина енергија, телекомуникации, пристап до гас и поедноставување на административните процедури. Сето тоа ја сочинува конкурентноста на земјата кон странство.

2 Значи, ќе ги следите сигналите да купувате обврзници. Но, Министерството најави намалување на тие каматни стапки, а во исто време се намалени каматите на благајничките записи и се соочувате со слаболиквидно и неконкурентно стопанство за кредитирање. Како ќе „пливате“ во тие услови за да го остварите планираниот профит?

Како и на секој пазар, ако побарувачката на кое било добро е помала од понудата, тогаш цената паѓа, без оглед дали станува збор за земјоделски или за индустриски производи, тоа е пазарниот механизам. Значи, ако побарувачката за кредити е намалена, без оглед дали е поради приватниот или јавниот сектор, тоа значи дека понудата на штедење е поголема од побарувачката за кредити и тогаш логично е каматите за штедење да се намалат. И обратно, ако побарувачката за кредити е повисока од понудата, односно депозити на штедење, тогаш логично е да се зголемат каматите на штедните влогови. Значи, цената мора да ги урамнотежи понудата и побарувачката, а во нашиот случај на кредити и на депозити. Но, за разлика од многу земји кои се соочуваат со кусок на депозити во оваа меѓународна криза, ова е „пријатен проблем“ со кој се соочува македонската економија, да има повеќе штедење отколку што е побарувачката за кредити.

2 Колкава е сегашната моќ на компаниите за задолжување?

Не може да се очекува значителна инвестициска активност во овој период. Основно е да се зголемува ефикасноста, да се намалат трошоците, така што инвестициските проекти, најверојатно, ќе бидат насочени кон заштеди на енергија и воведување на производи со поголема додадена вредност, а побарувачката за кредити претежно ќе биде за обртни средства. Врз тие процени ги базираме проекциите за оваа и за наредната година.

2 Во еврозоната се чини дека нема консензус околу економскиот модел за надминување на должничката криза (штедење или трошење), а имаше и турбуленции на политички план (избори

СТОПАНСКА БАНКА ЌЕ ПРОМОВИРА НОВ ПРОИЗВОД - СТАНБЕН КРЕДИТ СО КАМАТНА СТАПКА ОД 5,85 ОТСТО ГОДИШНО ВО ПРВИТЕ ТРИ ГОДИНИ

и безредија во Грција, ново лидерство во Италија и во Франција). Дали политичките односи се некаква опструкција за изнаоѓање единствено решение за европскиот проблем?

Еврозоната одлучува врз база на консензус и тоа е обележје на ЕУ. Тој консензус се гради бавно, на што укажуваат и фактите од историјата. Во април 1992 година сите очекуваа дека до монетарна хармонизација во ЕУ нема да дојде. Беше инаугуриран систем на стабилни девизни курсеви, т.н. „змија во тунел“ (флукутирачки курсеви од ± 5 отсто) и за да се одржат стабилни се манипулираше со каматните стапки. Така, во Британија каматната стапка на пазарот на пари се зголеми од 5 на 25 отсто преку ноќ. Тогаш Британија излезе од системот на девизни курсеви, по неа излегоа и Шпанија, Шведска, Норвешка и сите мислеа дека ефикасна монетарна координација (тогаш сè уште не стануваше збор за единствена валута), е пропаднат проект. Но, неколку месеци подоцна, се случи Мاستришкиот договор, кој предвидува критериуми за конвергенција на економиите на земјите-членки на тогашната Европска заедница, и воведување на еврото.

Значи, историјата не учи дека во ЕУ постои одреден тренд на постојано хармонизирање. И воведувањето на еврото не се случи преку ноќ, туку тоа беше макотрпен проект. Најверојатно, и оваа криза ќе бара макотрпна работа и дизајнирање соодветни политики, меѓутоа верувам дека и економиите од еврозоната и од цела Европа ќе излезат поздрави, пофлексибилни и поефикасни.

На последната прес-конференција изјавивте дека Националната банка на Грција (НБГ) има девет отсто поголема ликвидност од потребната. Дали е тоа доволен факт да се заклучи дека нема да ја продава Стопанска банка?

Ирелевантно е каква одлука би се донела затоа што Стопанска банка е правно лице, каде што НБГ е акционер. Согласно резултатите на Стопанска банка, не постои економска причина НБГ да не остане акционер. Тоа го потврди и на акционерското собрание кога НБГ со останатите акционери донесоа одлука целата добивка да се реинвестира во банката. Ваква одлука се носи 12 последователни години и, колку што ми е познато, ниту еден друг странски инвеститор не донел таква одлука 12 пати еднопосредно. Тоа недвосмислено ги покажува стратешките определби на НБГ дека основен критериум во носењето на одлуките се економските критериуми и уште повеќе, дека стабилноста на банката е врвен приоритет. Тоа и овозможува на банката да лансира нови производи и задоволство ми е да објавам дека од понеделник ќе се промовира нов производ - станбен кредит со каматна стапка од 5,85 отсто годишно во првите три години.

Каде ги гледате натамошните ризици од случувањата во еврозоната, што би го погодило македонскиот приватен сектор?

Овие движења ќе бидат негативни, но она што охрабрува е тоа дека македонската економија во минатото беше подложена на уште поголеми шокови што покажува дека компаниите успеваат да се реструктурираат и дека брзината на реагирање е значителна. По оваа криза, сметам дека економијата ќе биде многу повитална и поконкурентна. Верувам и дека младата генерација експерти што се создаде во изминатите години, образовани како во земјата, така и во странство, ќе се вгради во тој процес и Македонија ќе има добра комбинација на искусни и на млади менаџери кои успешно ќе ги водат компаниите низ процесот на реструктурирање.

Три прашања, три одговори

1. Пред ребалансот не беше предвидено задолжување на домашниот пазар, но сега се планираат околу 60 милиони ерва за таа намена. Дали тој инвестициски инструмент е атрактивен за вас како банка?
2. Дали се зголемува нивото на нефункционални кредити?
3. Верувате ли во сценарио за излез на Грција од еврозоната?

1 На макроекономско ниво, штедењето може да се употреби од приватниот и од јавниот сектор. Бидејќи јавниот сектор ја дизајнира и ја спроведува макроекономската политика, приватниот станува резидуален сектор. Значи, ако направите проекција за макроекономската политика, тогаш преземате обврска тие проекции да ги реализирате. Така, банките, како што ги следат сигналите на монетарната власт, ги гледаат и сигналите на фискалната политика. Овие објавени проекции се сигнал до приватниот сектор на соодветен начин да ги вгради овие мерки на фискалната политика во своите одлуки и во своето однесување. Тоа е стандардниот образец на однесување.

2 Нивото на нефункционалните кредити во првиот квартал годинава и лани е приближно непроменето. Има благо зголемување во стопанството и незначително намалување кај населението, но има и сезонски движења. Периодот е кус за да кажеме дека е тренд, но индикаторите на забавување на економската активност и намалување на вработените во индустријата покажуваат влошување кај реалниот сектор и може да се очекува компаниите и населението да се соочат со проблеми во редовното отплаќање кон банките. На почетокот на 2012 г. очекувавме дека еврозоната ќе се соочи со блага рецесија и тоа во РМ ќе генерира забавување на растот на околу три отсто годишно. Но, новите процени се оптимистички, како за еврозоната, така и за Македонија.

3 Неблагодарно е да се прогнозираат мерките на економските политики, но ќе повторам, кога сите очекуваа распаѓање на монетарната координација и отстапување од идејата за обединета Европа, се случи интеграција и воведување заедничка валута. Единствен и огромен пазар е бенефит и предност за секоја национална економија, бидејќи така се зголемува животниот стандард на секој поединец. Пристап до пазар од 400 милиони жители овозможува компаниите да ги намалуваат трошоците по единица производ, односно да остваруваат „економија на обемот“. Тоа е бенефит без преседан во поновата историја и верувам дека економските критериуми ќе пресудат при носењето одлуки во секоја земја-членка на ЕУ.